

Søren Kierkegaard Forskningscenterets 30-års jubilæum

Aflektor, lic.theol. Joakim Garff

I begyndelsen var bevillingen

En yndig forårsdag i 1993 besluttede bestyrelsen for Danmarks Grundforskningsfond at yde en femårig bevilling på 27,5 millioner danske kroner til etablering og drift af Søren Kierkegaard Forskningscenteret (SKC). Ind under jul samme år blev der indgået kontrakt med Københavns Universitet, hvorefter SKC blev knyttet til Institut for Systematisk Teologi under Det Teologiske Fakultet i Købmagergade, øverst oppe på fjerde sal, hvor det begyndte sin virksomhed den 1. januar 1994 med Niels Jørgen Cappelørn som daglig leder.

Formålet var klart defineret og enkelt trods sin dobbelthed: 1) at fremme Kierkegaard-forskningen nationalt såvel som internationalt og 2) at udgive en videnskabelig udgave af alt det, som Kierkegaard havde skrevet, hvilket skulle ske i skikkelse af monumentaludgaven *Søren Kierkegaards Skrifter* i 55 bind, fordelt på 28 tekstbind og 27 kommentarbind, der skulle ledsages af en digitaliseret version.

Udgaverne

En videnskabelig udgave indebar, at Kierkegaards tekster skulle etableres efter

internationale, editionsfilologiske principper, mens kommenteringsarbejdet skulle bero på historisk-kritisk forskning. De tidligere udgaver var utilstrækkelige og utidssvarende i adskillige henseender. Den populære tredjeudgave fra 1962 var skæmmet af trykfejl og regulære tekstudfald. Endvidere var kommentarerne fejlbehæftede, mangelfulde og hyppigt uforklarligt fraværende.

Endelig havde kommenteringen sine steder en problematisk biografisk tendens, der med en vis vilkårlighed trak Kierkegaard ind på den tekstuelle tribune, når og hvor han måske mindst ønskede det. Hvad angik Kierkegaards talrige journaler, var disse aldrig tidligere blevet gjort til genstand for en systematisk kommentering, hvilket gjorde arbejdet så meget desto mere påkrævet – og krævende.

Det var hele dette omfattende arbejde, der forestod. Og som lykkedes med tiden. Til samtlige udgivne skrifter, journaler og notesbøger blev der udarbejdet tekstredegørelser og skrevet tusinder og atter tusinder af kommentarer, hvorved Kierkegaards virksomhed som skribent, privatperson og borger i den danske guldalder i dag er kortlagt og kontekstualiseret i et hidtil uset omfang. Det kan

ligne et paradoks på en prik, at den mest videnskabelige udgave af dem alle også er den mest populære i den forstand, at den virkelig tager sin læser ved hånden og giver solid og instruktiv besked om de forhold, der synligt *eller* usynligt gør sig gældende i den pågældende tekst.

Med en beskednen tidsforskydning udkom *Søren Kierkegaards Skrifter* også i en digitaliseret version forsynet med diverse søgefaciliteter, konkordanser, kort, kalendere samt person-, sted- og bibelregistre. Den digitaliserede version gjorde det muligt at tilgå forfatterskabet radikalt anderledes, idet man ikke alene kunne søge på bestemte ord eller konstellationer, men tillige fik mulighed for at følge tilblivelsen af et givet værk fase for fase langt lettere end hidtil. I det hele taget indvarslede den ekstreme smidiggørelse af det kierkegaardske materiale, som den digitaliserede version indebar, en helt ny æra i omgangen med mesterskribenten, hvis værker, journaler og breve enhver nu kunne snuse til på en fortovscafé eller bladre i derude i bøgeskoven behørigt omgivet af liljerne på marken og fuglen under himmelen.

Det siger sig selv, at den digitaliserede version også var en tidsbesparende foranstaltning, når en videbegærlig bruger henvendte sig med spørgsmål om forlovelsen, troens spring eller andre paradokser, men vigtigere var det dog, at de hvide handsker, som mange åndeligt talt følte sig foranlediget til at iføre sig, når de nærmede sig Kierkegaards skrifter, kunne anvendes til andre formål.

Søren Kierkegaards Skrifter blev afsluttet i 2012, året før 200-års jubilæet for Kierkegaards fødsel, der blev fejret, som det sig hør og bør. Om den interna-

tionale gennemslagskraft, udgaven har fået, vidner oversættelser til engelsk, fransk, hebraisk, hollandsk, italiensk, kinesisk, koreansk, lettisk, polsk, portugisisk, rumænsk, spansk, tjekkisk, tysk og ungarsk.

Forskning og formidling

Siden sin etablering har SKC dannet ramme om en række seminarer og konferencer, hvis bidrag for manges vedkommende er blevet publiceret i *Kierkegaard Studies: Yearbook*, der i dag tæller 28 bind, mens større afhandlinger er blevet trykt i *Kierkegaard Studies: Monograph Series*, hvoraf der er udkommet 49 bind. De tusindvis af sider i disse bundsolide bøger, udgivet af forlaget de Gruyter, bærer vidnesbyrd om den tematiske, litterære og autobiografiske kompleksitet, der kendetegner Kierkegaards værk, hvis tværfaglige karakter ikke blot appellerer til meget forskellige faggrupper, men tillige vanskeliggør bestræbelsen på at opretholde forestillingen om den *egentlige* Kierkegaard.

Den krig, der tidligere gravitetisk blev udkæmpet mellem teologer og filosoffer om universalpatentet på Kierkegaard, føres i dag kun sporadisk og er afløst af en anderledes bredspektret tilgang, der snart bringes i dialog med sekulære tænkere, snart sættes i forbindelse med konflikter, katastrofer og problematikker foranlediget af den antropocæne tidsalder, deriblandt fattigdom, kønethed og klima.

Kierkegaard er imidlertid udtømmelig og forunderligt forud for sin egen tid, måske endda i visse henseender forud for vor tid. De hundredvis af ph.d.-studerende, gæsteforskere og oversættere, der i tidens løb er blevet tildelt plads på

SKCs bibliotek, lader sig selvsagt ikke bringe på noget så ukierkegaardsk som en formel. Hver især og sammen viser de dog, at den magiske magister med en egen adræthed formår at følge en hvilken som helst konjunktur uden nogensinde at forsvinde restløst i den, dertil er han for provokerende, rebellerende og radikal. Biblioteket er som regel befolket af forskere fra vidt forskellige steder af verden, men de har samme passion og tilhører et besynderligt broderskab, der tæller navne som Victor Eremita, Johannes de silentio, Constantin Constantius, Vigilius Haufniensis, Hilarius Bogbinder, Johannes Climacus med adskilligt flere.

Fredage i hvert semester afholdes der workshops med præsentationer og efterfølgende diskussioner af igangværende forskning – enten on location eller online – mens der hver mandag eftermiddag udbydes velbesøgte online seminarer, hvor der systematisk læses et af Kierkegaards værker. Særdeles værdifuld for udbredelsen af kendskabet til Kierkegaard er tillige den undervisning, der udbydes til internationale studerende i samarbejde med DIS, hvor der semester for semester afvikles adskillige kurser på engelsk, samt det nære samarbejde med St. Olaf College i Northfield, Minnesota, som ligeledes afholder en række forløb og seminarer om Kierkegaard. Anden kursusaktivitet og forskellige joint ventures fremgår i øvrigt af SKCs hjemmeside.

Årets konference

Det blev i nogen grad fremkomsten af den ovennævnte ‘nye’ Kierkegaard, der bestemte perspektivet for dette års konference, der traditionen tro blev afviklet i midten af august og i år lod Kierkegaard

pendulere mellem individualitet og socialitet. “(...) om jeg skulde forlange en Indskrift paa min Grav, jeg forlanger ingen anden end ‘hiin Enkelte’”, noterede Kierkegaard i 1847 og bidrog dermed til at befæste billedet af sig selv som individualitetens tænker. Nægtes kan det da heller ikke, at såvel forfatterskab som journaler uophørligt kredser om vigtigheden af at vælge, overtage og tilegne sig selv i en bevidst udskillelse fra mængde, masse og andre depersonaliserende faktorer og forhold såsom systemtænkning, pressens populisme samt den omsiggribende nivellering og udvendiggørelse, der kendetegner moderniteten.

Alligevel er Kierkegaard andet og mere end individualitetens tænker. Det fremgår markant af et hovedværk som *Kjerlighedens Gjerninger*, hvori den ‘anden’ har konstitutiv betydning for selvforholdet, men bevidnes tillige af hans opbyggelige taler, der ofte udfoldes i socialitetens termer og med en kritisk bevidsthed om farerne ved den religiøse individualisme. Tilsvarende er alternativet til hans kritik af folkestyret ikke aristokratisk isolation eller intellektuel elite, men derimod det kvalificerede fællesskab af selvstændige individer. Og hans anti-totalitære holdning viser sig i den mistænksomhed, hvormed han nærmer sig enhver klike-dannelse, samtalens opløsning i uforpligtende snaksomhed og fremvæksten af den menneskefrygt, der uundgåeligt udvikler misundelse, smålighed og ressentiment i det sociale rum. Som en slags demokrat før demokratiet blev indført, nød han sit daglige ‘menneskebad’ og forstod tidligt, at menneskelighed var forbundet med menneskelighed.

Konferencen udfoldede forholdet mellem individualitet og socialitet teologisk, filosofisk, psykologisk og politisk, ja, helt ned på et pronominalt og grammatikalsk niveau i hans forskellige teksttyper. Og spørgsmålene var talrige: Undergår forholdet mellem individualitet og socialitet en vægtforskydning op igennem forfatterskabet og i givet fald hvorfor? Hvilken rolle spiller personlige erfaringer med omverdenen for forholdet? Hvordan lader Kierkegaards forståelse af forholdet sig overføre til en senmoderne epoke? Står hans begreb om individualitet i fare for at udarte til vulgæreksistentielistisk kitsch? Tilhører hans kritik af socialiteten en svunden tid i en verden truet af globale katastrofer? Hvorledes kan Kierkegaard kort sagt fastholdes som et 'Correctiv' til 'det Bestaaende'?

Konferencen skulle markere 30-året for etableringen af SKC og varede derfor en dag mere end vanligt. For at celebre geniet behørigt blev der blandt andet arrangeret oplæsning og et musikalsk indslag (Mozart, hvem ellers?), ligesom der blev indbudt til byvandring på henholdsvis engelsk og dansk i Kierkegaards København.

Afsluttende uvidenskabelig efterskrift

Et sted i *Sygdommen til Døden* anfører forfatteren, hvordan et menneske ligesom kan bortøse sig selv, hvad forfatteren sammenligner med tilstandene i "hiin russiske Hornmusik". Af kommentaren til stedet fremgår det, at den pågældende hornmusik blev fremført af et korps af jægere, hvor hver mand blæste i et jagthorn, der kun havde én tone, hvorved der så at sige bortødsledes en hornblæser på hver tone.

Uden at ville presse metaforen for hårdt fristes jeg til at sige, at noget lignende har været tilfældet i løbet af SKCs tre første årtier, hvor et utal af enestående hornblæsere har bidraget til koncerten med hver sin helt specifikke tone. Når de ikke nævnes, skyldes det, at folketællingslister notorisk optager plads, hvorfor de visen måtte blive: ingen nævnt, ingen glemt. Jeg håber, at hver enkelt hornblæser vil udvise den fornødne takt og tone til at bære over med min unladelsesynd og i stedet vil bruge kræfterne på at intonere unisont for festens egentlige genstand.

Torsdag den 12. til fredag den 13. september 2024

Stiftskonference:

Et Hav af Himmeltoner – Musikalitet i Teologi, Liturgi og Kunst

Sted: Det Teologiske Fakultet, Karen Blixens Plads 16, 2300 København S.

Arr.: Center for Kirkeforskning, Det Teologiske Fakultet, med Fyens Stift, Helsingør Stift, Københavns Stift, Roskilde Stift og Lolland-Falsters Stift.